

نقش زنان عربی و آفریقایی محجبه در تاریخ یونسکو

مقدمه

اخیراً، یونسکو کتابی دربارهٔ شصت زنی که در شالوده‌ریزی بنیادهای صلح در تاریخ شصت ساله یونسکو سهیم بوده‌اند منتشر کرده است که بر روی جلد آن، تصاویر زنان محجبه‌ای به چشم می‌خورد که زندگانی خود را وقف اهداف صلح جویانه و نعدوستانه این سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی نموده‌اند. بر روی جلد کتاب مزبور، تصویر پانزده بانوی با حجاب مشاهده می‌شود که افکار و ایده‌های متعالی و رویکرد فرامرزی آنان با پایه‌ریزی بنیادهای صلح براساس همبستگی فکری و اخلاقی انسان‌ها بر این نکته استوار بوده که «از آنجا که جنگ در اذهان و افکار انسان‌ها آغاز می‌شود، از این رو دفاع از صلح باید در اذهان و تفکرات انسان‌ها ساخته شود».

رویکرد زنان عربی و آفریقایی با حجاب مبنی بر لزوم نهادینه‌سازی صلح در اذهان بشریت به منظور ممانعت از روی آوردن انسان‌ها به جنگ و خونریزی، حاکی از پویایی و پایانی ایده‌های زنان مسلمان و با حجاب در تاریخ یونسکوست که با الهام از تعالیم صلح‌جویانه دین مبین اسلام سعی داشته‌اند از طریق ارتقای همکاری میان ملت‌ها در عرصه‌های آموزش، علوم، فرهنگ و ارتباطات و از رهگذر افزایش احترام جهانی به آرمان‌های عدالت، حاکمیت قانون، حقوق بشر، آزادی‌های اساسی و نفی تبعیض نژادی، جنسیتی و زبانی، صلح و امنیت را در اقصی نقاط گیتی به ارمغان آورند.

زنان عربی و آفریقایی با حجاب با فعالیت خلاق و شجاعانه در تاریخ یونسکو نشان داده‌اند که بانوان مسلمان قادرند پیشتازی حرکت‌های صلح‌طلبانه و زیست‌محیطی در جهت توسعه پایدار را عهده‌دار شوند و با تعهد و سخت کوشی فزاینده، الهام‌بخش دیپلماسی چند جانبه یونسکو در شاخه‌های چهارگانه فعالیت این سازمان گردند.

این بانوان با حجاب که در برنامه‌ها، طرح‌ها و فعالیت‌های یونسکو سهیم بوده‌اند و موقعیت و استعداد خود را وقف کمک به پیشبرد اهداف یونسکو کرده‌اند، توانسته‌اند با نشان دادند توانمندی، شجاعت، خلاقیت، شرافت، صداقت و تجربه خود، مشوق عمده‌ای برای کلیه زنان صلح‌طلبی باشند که با تکیه بر اعتقادات اسلامی خود، نقش فعال زنان مسلمان را در تقویت فرهنگ صلح و توانمندی تمدن درخشان اسلامی را در شکوفاسازی استعدادهای علمی به منصف ظهور می‌رسانند.

بررسی گسترده فعالیت‌ها و میزان مشارکت زنان محجبه در زمینه‌هایی چون توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، حقوق بشر و فقرزدایی در چارچوب یونسکو بیانگر آن است که در نهادهای چندجانبه بین‌المللی حجاب نه تنها مانعی فراروی فعالیت‌های علمی، فرهنگی و آموزشی زنان مسلمان قلمداد نمی‌شود، بلکه شاخصه‌ای اساسی برای نمایاندن نقش و سهم بانوان مسلمان در جوامع اسلامی و در عرصه دیپلماسی چندجانبه فرهنگی به شمار می‌آید.

نبوغ، انرژی، تجربه و توانمندی چنین بانوانی برای زمینه‌سازی و پایه‌ریزی بنیادهای جهان عادلانه، منصفانه، سعادتمند و صلح‌آمیز و نیز اهتمام و تعهد آنان به تحقق اهداف آموزشی و توسعه‌ای، بیانگر آمال صادقانه زنان متعهد و مسلمان در سراسر گیتی است که

در عرصه‌های دانشگاهی، آموزشی، تحقیقاتی و رسانه‌ای به فعالیت مجدانه اشتغال دارند و تلاش زایدالوصفی را برای تحقق آرمان‌های عدالت خواهانه و صلح‌جویانه که ریشه در تعالیم اسلام و بنیادهای فرهنگ و تمدن اسلامی دارد، بکار بسته‌اند و اندیشه صلح پایدار را در سطوح محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی نهادینه و تقویت نموده‌اند.

این بانوان مسلمان علاوه بر این که نشان داده‌اند که حجاب مانعی فرا روی فعالیت‌های دیپلماتیک در عرصه‌های بین‌المللی محسوب نمی‌شود، صحت نظریه «وحدت در عین کثرت» را نیز به اثبات رسانده‌اند؛ به گونه‌ای که در عین تنوع در تعلق به مناطق جغرافیایی و برخورداری از پیشینه‌های فکری، تاریخی، فرهنگی، شغلی و تجربی متفاوت و متکثر، وحدت نظر خود را در اهتمام و وفاداری به آرمان‌ها و ارزش‌های بشری و میان فرهنگی چون نقش آموزش در ایجاد فرهنگ صلح و عدالت که ریشه در باورهای اسلامی دارد به منصفه ظهور رسانده‌اند.

آنچه در پی می‌آید، به تلاش زنان محجبه، عربی و آفریقایی در تاریخ یونسکو اشاره دارد که در چهار شاخه آموزش، فرهنگ، علوم و ارتباطات به ایفای نقش سازنده در عرصه دیپلماسی چندجانبه پرداخته‌اند. در این راستا، تلاش می‌شود به عنوان نمونه به نقش برجسته چهار زن محجبه در زمینه‌های چهارگانه فعالیت یونسکو یعنی شیخه مزاح بنت ناصر المسند در عرصه آموزش، امینه د. ترائوره در گستره فرهنگ، فاطمه عبدالحمود در زمینه علوم و کریستین آنیان وو در حوزه ارتباطات پرداخته شود.

الف) نقش زنان محجبه در عرصه آموزشی یونسکو

زنان با حجاب نقش و فعالیت عمده‌ای را در زمینه ارتقای فعالیت‌ها و برنامه‌های آموزشی و تقویت روند اصلاحات آموزشی در یونسکو در چارچوب «آموزش برای همه» به منصفه ظهور رسانده‌اند. آنان حمایت از آموزش را به منظور کمک به ارتقای توسعه کشورها و تقویت پایه‌های صلح در جهان مورد عنایت ویژه قرار داده‌اند.

در این زمینه می‌توان برای نمونه به نقش شیخه مزاح بنت ناصر عبدالله المسند، نماینده ویژه یونسکو در آموزش پایه و عالی دولت قطر و رئیس بنیاد امور آموزش، علوم و توسعه اجتماعی و رئیس شورای عالی امور خانواده در قطر اشاره کرد که به مدیریت فعالیت‌ها و طرح‌های مربوط به آموزش پایه و عالی و تأسیس چندین مدرسه خصوصی غیرانتفاعی و نهادهای آموزشی کیفی برای کودکان و جوانان قطری اهتمام داشته است.

او در ژوئن ۲۰۰۳ با تأسیس «صندوق مالی بین‌المللی برای آموزش عالی در عراق» به بازسازی زیرساخت‌های نهادهای آموزشی عالی در عراق از طریق این صندوق که مشترکاً از سوی یونسکو و بنیاد قطر مدیریت می‌شود، مبادرت ورزید. وی سپس در جهت تداوم و توسعه فعالیت‌هایش به آموزش کیفی توجه ویژه‌ای مبذول داشت؛ چرا که معتقد است آموزش امری اساسی در ایجاد فرهنگ صلح و نفی خشونت قلمداد می‌شود و می‌تواند با تربیت متفکران انتقادی و توانمند در تحلیل گفتمان به رفع سوءتفاهم‌ها و سوءبرداشت‌ها کمک کند؛ از این رو آموزش صلح را راه حلی مطلوب برای ارتقای تعاملات فرهنگی، «آموزش برای همه»، حفاظت از میراث فرهنگی معنوی و نفی خشونت در کشورهای بحران‌زای می‌داند.

زنان محجبه‌ای چون شیخه مزاح علاوه بر تأکید بر لزوم آموزش کیفی جوانان، نیاز کودکان را به آموزش جامع و فراگیر با رویکرد فرامرزی در عین توجه به فرهنگ بومی و تاریخ کشورهای متبوع خود نیز مورد اهتمام ویژه‌ای قرار داده‌اند و ضمن تأکید بر نیاز کودکان به رقابت همراه قدرت و اعتماد به نفس در بازار رقابت جهانی ضرورت آموزش کیفی را به گونه‌ای که کودکان شایسته و لایق آنند، مورد تأکید قرار می‌دهند؛ چرا که به نظر آنان آموزش ابزارهای لازم را در اختیار آنان قرار می‌دهد تا بتوانند به کسب آگاهی و شناخت پردازند.

چنین بانوانی معتقدند در جهان وابستگی متقابل نهادهای آموزشی باید ضمن تطابق بخشی خود با فرهنگ ابتکار و تحول، فرصت‌هایی را فرا روی استادان، دانش پژوهان، محققان و اندیشمندان ایجاد کنند تا بتوانند در «شهر آموزش» در جست وجوی دانش گرد هم آیند و به تبادل انبوه میان فرهنگی مبادرت ورزند؛ چرا که گفت‌وگو و تحمل‌پذیری را پیامد طبیعی شناخت انسان‌ها با یکدیگر است. زمانی که انسان‌ها برای تحقق اهداف عینی و مشترک به همکاری با یکدیگر در فضایی مبادرت ورزند که در آن، تنوع فرهنگی مورد احترام قرار می‌گیرد، رهیافت گشودگی و انفتاح را نسبت به یکدیگر اتخاذ می‌کنند.

آنها بر این باورند که همبستگی تمدن‌ها بر قدرت آموزش برای رفع سوءتفاهم‌ها استوار است؛ چرا که وقتی جنگ از افکار انسان‌ها آغاز می‌شود، دلایل سیاسی و مادی واقعی از جمله فقر و فساد در پس ایستارهایی قرار دارند که جنگ را پایدار نگه داشته‌اند. در این راستا، اقدامات سیاسی موازی را برای از بین بردن شرایط نابرابر و نفی خشونت ضروری می‌دانند.

تجربه شیخه مزاح در یونسکو داده است که باید نسبت به تحقق «امنیت اجتماعی» اهتمام فزون‌تری مبذول گردد. او تأکید بر لزوم شناسایی و بومی‌سازی مدل‌های مطلوب توسعه، به لزوم ایجاد محیط امنیت اجتماعی برای همگان معتقد است؛ به گونه‌ای که در آن سعادت مردم و بقای جوامع تأمین و تضمین گردد. وی با رویکردی آینده‌نگر، بر اهمیت تعهد اجتماعی، «سلامت اجتماعی» و بهداشت عمومی شهروندان جهانی در جهت پیشبرد اهداف صلح جویانه تأکید دارد.

او به عنوان زن مسلمان، خود را مفتخر می‌داند که فرصت آن را پیدا کرده تا بتوان سوءتفاهمات مربوط به نقش بانوان مسلمان را در جامعه جهانی بزدايد و با کسب تجربیات جمعی دربارهٔ راهکارهای ارتقای نقش زنان مسلمان، تمرکز خود را بر نقش خانواده‌ها قرار دهد و به این ترتیب، زندگی هر عضو خانواده را ارتقا بخشد. به اعتقاد وی، برای توانمندسازی زنان باید به توانمندسازی مردان و کودکانی پرداخت که زنان و مردان آینده را تشکیل می‌دهند؛ چرا که با توانمندسازی خانواده‌ها می‌توان عملاً به توانمندسازی جوامع به عنوان یک کل اقدام کرد.

وی با تأکید بر اینکه کار یونسکو در توانمندسازی زنان و توسعه خانواده به‌ویژه در عرصه آموزش برای تمام برنامه‌ها بر تعقیب این هدف متمرکز است که ابزارها و مهارت‌های مورد نیاز را در اختیار دختران، زنان و تمام خانواده‌ها قرار دهد تا قدرتمند و مستقل گردند. به زنان توصیه می‌کند که بر ایده آنها و اصول خود مستحکم و استوار بایستند و در انجام کارهای مهم در عین سخت کوشی با احساس و ایثار عمل کنند. از نظر او، مهم آن است که تحول و تغییر به خوبی هدایت و مدیریت شود و بین فعالیت‌ها

هماهنگی و سازگاری برقرار گردد. او به زنان توصیه می‌کند که چیزی جدید و نه چیزی عجیب را بی‌افزایند و از مرزهای پذیرفته شده تجاوز و تخطی نکنند.

او با اعتقاد به اینکه مردم، بزرگ‌ترین منابع طبیعی قلمداد می‌شوند که باید تلاش‌های فزاینده‌ای را برای توانمندسازی و آماده‌سازی آنان برای مقابله با چالش‌های فرا روی بشریت در عصر جهانی شدن به کار بست، معتقد است برای احقاق حقوق زنان باید در عرصه فقرزدایی و مبارزه با فساد، مدیریت خلاق و اقدام مؤثری به عمل آید تا از رهگذر ایجاد جاده‌های خلاق بتوان به پیوند و ارتباط بین فرهنگ‌ها مبادرت ورزید. در این راستا، توسعه ابزارهای آموزشی نوین می‌تواند ضمن ارتقای درک میان فرهنگی، صداهای اعتدال، تعادل و گشایش را طنین اندازد.

او ضمن اهتمام به آموزش کیفی و مناسب معتقد به زدودن فرهنگ توهم‌آمیز و تردیدآلوده جوانان و جایگزین سازی آن با ویژگی‌ها و ارزش‌های یک شهروند جهانی آموزش دیده شامل ادب، احترام، عاطفه، شرافت، ذکاوت و آرمان‌گرایی است. او با اعتقاد به نیاز جهان به «آرمان‌نگری در عین واقع‌بینی»، بر این باور است که باید مشتاقانه و متعهدانه برای بقای آرمان‌ها تلاش کرد تا بتوان به دستاوردهای آموزشی مورد نظر دست یافت. از این رو، ایده آلیسم را کلیدی برای پیشرفت تمدنی، بقای ارزش‌های فرهنگی و تداوم آموزش کیفی قلمداد می‌کند.

او با اعتقاد به «قدرت آموزش» بر این باور است که آموزش ضمن زدودن توهمات و اوهام ناشی از نومیدی و سرخوردگی، به حفظ ارزش‌ها و متحول‌سازی زندگی مبادرت می‌ورزد و مردم را در مهرورزی نسبت به یکدیگر و درک اصول، رهیافت‌ها و عقاید

مختلف یاری می‌رساند. از این رو، معتقد است که یونسکو باید پیوسته در جهت برنامه «آموزش برای همه» فعالیت کند تا امکان تحقق آموزش کیفی را فراهم آورد و فراموش نکند که آرمان‌نگری جوانان کلید بقای آنان محسوب می‌شود.

ب) نقش زنان محجبه در گستره فرهنگی یونسکو

زنان با حجاب با تأکید بر نقش و اهمیت فرهنگی به عنوان قدرت نرم‌افزاری تمدن اسلامی سعی داشته‌اند، استوار بودن فرهنگ غنی مبتنی بر باورهای وحیانی را به منصفه ظهور رسانند و با مشارکت فعال در مباحث فرهنگی، رویکرد یکسان‌انگار و تک‌محور غرب را تعدیل و یونسکو را در جهت اهتمام به تنوع فرهنگی و توجه به تکرر میراث فرهنگی معنوی کشورهای اسلامی متقاعد سازند. در این زمینه به عنوان نمونه، می‌توان به نقش دکتر امینه د. ترانوره، نویسنده و عضو انجمن اجتماعی آفریقا اشاره کرد. وی به عنوان وزیر پیشین فرهنگ و جهانگردی در مالی مدیریت منطقه‌ای پروژه (unpd) درباره «ارتقای نقش زنان در آب و خدمات زیست محیطی و بهداشتی» (PROWESS) و اخیراً ریاست مرکز آماو همپاته با (CAHBA) را عهده‌دار بوده و در عرصه فعالیت‌های یونسکو در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ به عنوان مشاور و سپس فرد مرجع و سخنگو در طول نشست‌های بسیاری در پاریس، توکیو و پورتوالگر و در اجلاس‌های عالی‌رتبه یونسکو مشارکت فعال داشته است.

او که چندین کتاب درباره «آفریقا در عصر جهانی شدن»، «مهاجرت» و «تنوع فرهنگی» به رشته تحریر در آورده است، در ظهور و ایجاد آگاهی اجتماعی و سیاسی و

همسازسازی مردم آفریقا نسبت به چالش‌های جهانی‌سازی نئولیبرال نقش عمده‌ای را ایفا نموده است.

مشارکت وی در گستره فعالیت‌های فکری و عملی یونسکو و شرکت فعال مشارکین در مباحثات کیفی و عرصه‌های اندیشه و بحث بر این پایه استوار بود که نشان دهد عمده‌ترین چالش فرا روی کشورهای در حال توسعه چالش فرهنگی است و استدلال کند که برای حاکمیت صلح در جهان باید قدرت‌های بزرگ منطق سود را در عرصه روابط بین‌ملتها کنار بگذارند و اهداف صلح‌طلبانه یونسکو را با صداقت و بدون کاربرد معیارهای دوگانه پذیرا گردند.

وی بیشتر ابتکارهای محلی خود را بر ارزش‌گذاری به دانش سنتی، تعلیم مذهبی و هنجارهای فرهنگی به عنوان منبع غنای کشورهای اسلامی متمرکز کرده است و معتقد است فقر جهان سوم از رقابت نابرابر کشورهای ثروتمند و صنعتی ناشی می‌شود به‌ویژه آنکه بازارهای آفریقا را با کالاهای یارانه‌ای خود اشغال کرده‌اند.

وی با اهمیت بسیاری که برای قدرت‌گسترهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و لزوم ایجاد رویکرد مستقل و انتقادی قائل است، بر این باور است که بررسی شفاف و صادقانه وقایع گذشته و حال می‌تواند بسیاری از سوءتفاهم‌ها را بر طرف سازد و راه تحقق همبستگی و احترام متقابل را همواره نماید.

وی ایده دموکراسی غربی را که قدرت‌های صنعتی برای فروش و انتقال آن به کشورهای آفریقایی تلاش می‌کنند، محملی برای کسب قدرت بیشتر آمریکا و اروپا در قاره سیاه می‌داند. به اعتقاد وی، شفافیت در رأی‌دهی، برگزاری فرایندهای انتخاباتی و

صندوق‌های رأی به تنهایی دموکراسی را تشکیل نمی‌دهد، بلکه دموکراسی واقعی در پرتوفقرزدایی و حاکمیت فرهنگ صلح بر آفریقا تحقق‌پذیر است. این در حالی است که قدرت‌های متروپل با دست اندازی به منابع غنی آفریقا و با تکیه بر لیبرالیسم لجام گسیخته سعی دارند که ثروت را از مردم آفریقا بربایند و به جای آن دموکراسی فرمالیستی و فرمایشی را به آنان بفروشند.

او معتقد است زمانی دموکراسی و صلح بر قاره سیاه حاکم خواهد شد که یک جامعه مدنی قدرتمند شکل بگیرد که توان خنثی‌سازی سیاست‌های استعماری قدرت‌های متروپل را داشته باشد و با تأکید عمیق‌تر بر فرهنگ بومی ضمن کمک به شکل‌گیری جهانی عادلانه، به منشور قانون اساسی یونسکو و گستره و زمینه فعالیت‌های آن معنا ببخشد. از این رو، پرهیز از افتادن در دام جامعه تجاری و مصرف‌کننده و تأکید نخبگان بر اقتصاد و فرهنگ بومی می‌تواند نسل‌های آینده را در تحقق اهداف صلح طلبانه یونسکو یاری رساند.

او ضمن آسیب‌شناسی یونسکو که ساز و کارهای مالی و تصمیم‌گیری آن تحت تأثیر وزن و نفوذ برخی کشورهای ثروتمند قرار دارد و ضمن اذعان به اینکه یونسکو در مقایسه با سایر سازمان‌های بین‌المللی ظرفیت بیشتری برای تحقق عدالت جهانی و همبستگی بشری دارد بر ضرورت اهتمام به تنوع فرهنگی و پذیرش دیدگاه‌های متفاوت جهانی در چارچوب یونسکو به منظور انسجام بخشی به اهداف صلح طلبانه آن تأکید می‌ورزد.

وی با بیان اینکه اصلاحات نتولیرال در نهایت به نابودی کشاورزی و صنایع دستی قاره سیاه منجر شده است و خصوصی سازی خدمات زیان های جدی را به وضعیت اشتغال در کشورهای آفریقایی وارد آورده است بر این باور است که نظام اقتصادی ناعادلانه نتولیرال نمی تواند فرصت برابر بین مردان و زنان را تضمین کند؛ به گونه ای که شرایط زندگی برای مردم آفریقا در عصر جهانی سازی وخیم تر شده است، چرا که مردان در حال حاضر بیکارند یا از کار بر کنار شده اند و غالباً مجبور به اختیار گزینه مهاجرت شده اند. از این رو، وی برای ارتقای فرصت های برابر برای مردان و زنان در مبارزه برای آفریقای سعادت مند و یکپارچه، بر ضرورت اهتمام به تقویت بنیادهای فرهنگی جامعه و ارتقای آموزش کیفی زنان و دختران و اصلاح و تعدیل ساختارهای آموزشی، به منظور تعقیب ایده آل های جامعه تأکید می ورزد.

ج) نقش زنان محجبه در عرصه علمی یونسکو

زنان مسلمان با برخورداری از تحصیلات عالی و با تکیه بر نقش تمدن درخشان اسلامی در ترویج علم و دانش در گستره جهانی و سهم اندیشمندان مسلمان در عرصه علوم پایه و انسانی توانسته اند جایگاه ممتاز بانوان مسلمان را در فعالیت ها و حرکت های علمی و پژوهشی آشکار سازند. در این زمینه می توان به نقش دکتر فاطمه عبدالمحمود اهل کشور سودان اشاره کرد. وی دارای دکترای پزشکی و مسؤول کرسی یونسکو برای زنان در امور علوم و فناوری در دانشگاه علوم و فناوری سودان مستقر در خارطوم، از زمان

تأسیس آن در ۲۰۰۳ و اولین وزیر زن در آفریقا بوده است که به عنوان عضو پارلمان و رئیس دپارتمان امور آمریکا - اروپا از ۱۹۷۳ در سودان فعالیت داشته است.

او همچنین مدیریت ده نهاد مدنی و سازمان مردم نهاد شامل «شورای عمومی رفاه اجتماعی» در سودان، «شورای صلح، دوستی و همبستگی» و «سازمان زنان کوه‌های ثویبا» را عهده‌دار بوده است. دکتر فاطمه عبدالحمود ضمن تأسیس «انستیتوی زنان در امور بهداشت و توسعه» در دانشگاه علوم و تکنولوژی سودان، به ایجاد سازمان‌هایی چون «دهکده بین‌المللی (SOS)» در ۱۹۷۶ و «مرکز توسعه اجتماعی ابوحلیمه» در ۱۹۷۳ و بسیاری از مراکز توسعه زنان در خارطوم و شهرهای اطراف مبادرت ورزیده است.

او معتقد به ضرورت ترجمان ایده آل‌های یونسکو به واقعیت است که در این زمینه مواردی از قبیل آموزش علوم و تکنولوژی، تحقیقات علمی، حساس‌سازی زنان، جامعه‌سازی و توسعه، مبارزه علیه فقر، فرایندهای تصمیم‌گیری، ظرفیت‌سازی، دسترسی به فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی و ارتقای فرهنگ صلح را مورد توجه قرار داده است. برگزاری کارگاه‌های آموزشی، نمایشگاه‌ها و نشست‌های آموزشی در زمینه‌هایی چون «زنان، صلح و علوم در برنامه‌های توسعه پایدار»، «نقش سازمان‌های محلی و بین‌المللی در برنامه‌های توسعه زنان»، «زنان و اخلاق اجتماعی - بیولوژیک»، «نقش ادبیات زنان در جامعه»، «زنان، فناوری و مدیریت آب»، «فناوری‌های مدرن در علوم پایه» و «میراث فرهنگی غیرملموس» نیز در زمره ابتکارهای وی به شمار می‌آید.

وی بر این باور است که یونسکو باید تلاش‌های خود را در جهت توانمندسازی زنان تداوم بخشد تا زنان جوان بتوانند در عرصه‌های دانش و فناوری با جدیت کار کنند و با

تأکید بر ارتقای نقش زنان در جامعه به اهداف و آمال بشردوستانه یونسکو واقعیت بخشیده و جامعه عمل بیوشانند. در این راستا، مشارالیه‌ها بر لزوم فراگیری و دسترسی بهتر به رایانه از سوی زنان مستقر در کشورهای در حال توسعه تأکید می‌کند و آن را راهی برای توسعه ملی و افزایش امکان دسترسی به علوم و فنون موجود در جهان قلمداد می‌نمایند.

وی با تأکید بر لزوم اهتمام ویژه یونسکو به برنامه‌های مربوط به ارتقای ظرفیت‌ها و توانمندی‌های بانوان به عنوان مادران نسل‌های آینده، آن را عاملی فعال در توسعه پایدار و همه‌جانبه جوامع در حال توسعه می‌داند.

د) نقش زنان با حجاب در عرصه ارتباطات یونسکو

زنان محجبه در دنیای اطلاعات و ارتباطات توانسته‌اند با ورود به عرصه خبرنگاری و روزنامه‌نگاری قدرت، پیام و تصویر را برای تبیین ارزش‌ها و ترویج اخلاقیات در دهکده جهانی به منصفه ظهور برسانند و با توانمندی حرفه‌ای خود در عرصه خبررسانی، اولویت پیام را بر فناوری و ارجحیت معنا را بر صورت آشکار سازند و در چارچوب فعالیت‌ها و برنامه‌های یونسکو بر لزوم «اطلاعات برای همه» و تداوم فعالیت‌های ارتباطی در جامعه اطلاعاتی اهتمام ورزند. در این زمینه می‌توان به نقش کریستین آیان وو متولد و اهل نیجریه اشاره کرد که به مدت ۹ سال در شبکه تلویزیونی ملی نیجریه به خبرنگاری در امور نفت و سیاست اشتغال داشت. وی سپس به عنوان کمیسیونر اطلاعات و فرهنگ در یکی از ایالت‌های نیجریه به فعالیت پرداخت و به دنبال آن با بازگشت به حرفه ژورنالسم

و روزنامه‌نگاری، مجله جدید هفتگی به نام TSM (یعنی مجله یکشنبه) را در لاگوس نیجریه ایجاد کرد و به عنوان رئیس هیئت تحریریه به فعالیت و هدایت آن پرداخت.

وی در پی انتشار مقاله‌ای درباره کودتای سازماندهی شده توسط حکومت ژنرال سانی آباچا و واکنش در برابر موج سرکوب خشونت‌آمیز و نقض حقوق بشر از سوی حکومت نیجریه در اول مارس ۱۹۹۵ دستگیر شد و بدون برگزاری محاکمه واقعی، یک دادگاه نظامی، وی را ابتدا به حبس ابد و سپس تخفیف آن به ۱۵ سال زندان محکوم کرد. وی سه سال از زندگی خود را در زندان سپری کرد. در پی مرگ ناگهانی ژنرال سانی آباچا در ژوئن ۱۹۹۸ وی از زندان آزاد شد و دو ماه پس از آزادیش از زندان برنده جایزه جهانی آزادی مطبوعات در یونسکو موسوم به «گیلمو کائو» گردید. این جایزه تأثیر مثبتی بر شغل و آینده وی گذاشت؛ به گونه‌ای که وی در صدد بر آمد از طریق حرفه خبرنگاری به ترویج ایده آل‌هایی چون حقوق بشر، آزادی بیان و حکومت قانون و دفاع از آنها مبادرت ورزد.

او با بهره‌برداری از مبلغ جایزه یونسکو به ایجاد سازمان رسانه‌ای خود با تمرکز بر پخش و تأمین محتوا مبادرت ورزید و بزرگترین رادیوی FM از نظر گستره پوشش را در نیجریه به راه انداخت که زیر نظر شرکت پخش اسپکتروم هشت ایالت را تحت پوشش دارد. افزون بر این، وی با تولید برنامه‌های تلویزیونی گسترده کمک‌های مستمری را در عرصه روشنفکری عمومی تحقق بخشید. نامبرده با استفاده از تجربه خویش در سال ۱۹۹۹ مبنی بر ایجاد یک سازمان مردم نهاد در زمینه آموزش عمومی درباره حقوق و فرایندهای دموکراتیک، حاکمیت قانون، توانمندسازی زنان و ورود به فرایندهای

دموکراتیک توانست از سال ۲۰۰۱ «مرکز چند رسانه‌ای برای دموکراسی» را تأسیس کند که نقش عمده‌ای را در روشنگری مردم نیجریه به‌ویژه زنان و جوانان این کشور با بهره‌گیری از ابزارهای نوین اطلاعاتی و ارتباطی ایفا کرده است.

در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۳ این مرکز چند رسانه‌ای با آماده‌سازی شهروندان به ورود در فرایند انتخابات و رأی دهی آگاهانه و خردمندانه و با روشنگری عمومی در تبلیغات توده‌ای موفق شد که مردان و زنان و کلیه نخبگان حکومتی و حزبی را در تمامی سطوح متقاعد و تشویق نماید که در این فرایند دموکراتیک فضایی نوین را برای توانمندسازی زنان و نقش‌آفرینی آنان برای تعهد در این روند به وجود آورند. از این رو، نامبرده به دلیل خدماتش در پخش برنامه‌های انتخاباتی از رادیو و تلویزیون نیجریه و الهام بخشی در هدایت و روشنگری افکار عمومی از طریق رسانه‌ها توانست در سال ۲۰۰۴ جایزه افتخار ملی را از حکومت اوباسن جو دریافت نماید.

وی بر این باور است که نژادپرستی و نفرت‌های قومی، مذهبی و نژادی موجب شکل‌گیری تنش و خشونت در جهان امروز شده است. از این رو، برای جلوگیری از بروز خشونت باید به کنترل و هدایت افکار بسته و تعصب‌آمیز در حال گسترش پرداخت و از طریق آموزش انبوه به دفاع دائمی از صلح مبادرت ورزید.

وی با تأکید بر لزوم بهره‌مندی همگان از اطلاعات در جامعه نوین اطلاعاتی بر نیاز به آموزش عمومی پایدار و ضرورت روشنگری عمومی از طریق رسانه‌ها به منظور درگیر شدن مردان و زنان در ایده آل‌های بزرگ‌تر تأکید می‌ورزد. در این راستا، تأکید بر حاکمیت

قانون و نفی فرقه‌گرایی و شوونیسم قومی و مذهبی می‌تواند اذهان مردم را آماده سازد تا در فضای نوین سیاسی آینده صلح را تضمین و تحکیم بخشند.

او بر این باور است که بهره‌ی وی از مزیت مشعلداری اطلاع‌رسانی و ترویج ایده‌آل‌های یونسکو و مزیت برخورداریش از ایستگاه پخش رادیو و تلویزیونی موجبات پایه‌ریزی سنگ بنایی را برای تجمع مردم جهان در اطراف یک انگیزه و هدف صلح‌آمیز فراهم آورده است تا بتوان بر تأکید بر این «قدرت تنها نبودن»، حقوق بشر، آزادی بیان، عدالت و حاکمیت قانون را به ارمغان آورد.

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه گذشت، مشخص گردید که زنان عربی و آفریقایی با حجاب در چهار شاخه علوم، فرهنگ، ارتباطات و آموزش نقش عمده‌ای را در تاریخ یونسکو به منصفه ظهور رسانده‌اند و نشان داده‌اند که امکان برقراری توازن بین نقش آموزشی زنان در جامعه و خانواده وجود دارد. آنان با تأکید بر حجاب به عنوان مبنای هویت فرهنگی و اجتماعی خویش تعهدشان را به اصول و مبانی ارزشی از جمله صلح طلبی و احترام متقابل به هنجارهای اجتماعی که ریشه در باورهای دین جامع اسلام دارد، آشکار ساخته‌اند. آنان نشان داده‌اند که حجاب نه تنها مانعی فراروی فعالیت‌های علمی و فرهنگی زنان در نهادهای بین‌المللی قلمداد نمی‌شود، بلکه منطق مسؤلیت‌پذیری، احساس مسؤلیت و اعتقاد آگاهانه بانوان مسلمان را در جهت مشارکت فعال در سازمان‌های بین‌المللی به اثبات می‌رساند.

آنان حجاب را به عنوان بعد هویت مقدس زنان مسلمان برگزیده‌اند تا ضمن تحکیم و احقاق حقوقشان برای هویت‌یابی و اثبات هویت فرهنگی خویش، کلیشه‌های رایج ذهنی و تبلیغی موجود در اندیشه لاتیسیته را در مورد نقش محدودیت‌ساز حجاب بزدايند و برعکس نشان دهند که اصول لائیک محدودکننده نقش و جایگاه زنان مسلمان در فعالیت‌های اجتماعی و بین‌المللی است؛ چرا که با نگرش یکسان ساز به نفی تکثر و تنوع فرهنگی می‌پردازد و رویکرد تک محور خود را ملاک سنجش قرار می‌دهد؛ حال آنکه زنان محجبه در تاریخ یونسکو ضمن تلفیق متانت و خلاقیت، اخلاق و واقعیت و پیوند خردورزی و باور مداری نشان داده‌اند که تنوع فرهنگی نشانه غنای شهروندی و سلامت اجتماعی است و این دستاورد مهمی برای یونسکو است که توانسته است فارغ از تأثیرپذیری از فشارهای نظام لائیک و غرب محور، بر تکثر و تنوع فرهنگی ارج بنهد و نقش زنان با حجاب را در فرایند نهادینه‌سازی هنجارهای اخلاقی و صلح طلبانه به‌ویژه «اخلاق در علم» و «قدرت صلح» به رسمیت بشناسد و به این ترتیب، رویکردی جدید را در مقابله با تبعیض نژادی و جنسیتی به ارمغان آورد.

زنان محجبه در تاریخ یونسکو با تأکید بر فرهنگ تصویر و فلسفه حضور متجلی در هنجار و نماد حجاب، نشان داده‌اند که امکان دارد که در عین انجام تکالیف مذهبی و فرهنگی و پایبندی به هنجارهای دینی و اخلاقی، حضوری فعال در عرصه نهادهای بین‌المللی به‌ویژه در زمینه صلح، آزادی و توسعه پایدار داشت.

آنان با تبیین اینکه حجاب، نشانه‌ای روحی و ذهنی برای آزادی زنان از قید و بندهای مادی و خروج از محدود سازی آنان به جذابیت‌های ظاهری و فیزیکی است، بر

اصالت اعتقاد باطنی و خلوص نمادین حجاب به عنوان مظهر انتخاب آگاهانه در چارچوب احترام به سنت‌های اجتماعی و بیانگر اراده زنان برای حضور فعال در فعالیت‌های تخصصی نهادهای چندجانبه بین‌المللی تأکید ورزیدند. آنان با فعالیت‌های همه‌جانبه خود، نقش حجاب را به عنوان عنصر خلاق، پویا و عقلانی و مظهر هماهنگی و هارمونی بین داده‌های سنتی و شرایط زندگی مدرن و پیونددهنده بین اخلاق، انفتاح، کارایی و پژوهندگی به منصفه ظهور رساندند.

آنان در فرایند بازسازی هویتی، ضمن احیا و بازیابی ایمان و معنویت از طریق تکرار این میراث فرهنگی معنوی، وفاداری و تعهد زنان مسلمان را به رویکرد اخلاقی ژرفانگر و جست‌وجوی عمق معنا در آیین‌های اجتماعی با تبیین حجاب به عنوان مظهر مسؤولیت‌پذیری و شهروندی معنوی نشان دادند و با اثبات اینکه تأکید بر ابعاد فرهنگی دین و پایبندی به هنجارهای مذهبی از جمله حجاب مظهر فرهنگ یابی و هویت یابی ارادی قلمداد می‌شود، علاوه بر مبارزه با بت تصویر در رویکرد کلیشه‌ای غرب به نماد حجاب، عملاً به نفی رویکرد غرب محور که خواهان تحمیل یک شیوه زندگی به عنوان تنها هنجار ممکن است، مبادرت ورزیدند.

آنان با بکار گرفتن نیروی درونی و بعد معنوی حجاب علیه اربابان بی‌نظمی و وادار کردن آنان به احترام به این هنجار اجتماعی زنان مسلمان نشان دادند که سازمان‌های بین‌المللی چون یونسکو نه مظهر اراده قدرت‌های غربی که محل تلاقی اندیشه‌های متفاوت و بیان دیدگاه‌ها و هنجارهایی متنوع و متکثر است. البته این تکثر هنجاری و تنوع

فرهنگی نافی انسجام اندیشه‌ای و فکری آنان در پابندی به ارزش‌های جهانی و فرامرزی از قبیل صلح‌طلبی، نوعدوستی و عدالت‌گرایی نبوده است.

به این ترتیب، زنان آفریقایی و عربی با حجاب توانستند رویکردی نوین را برای گفت‌وگوی بین مردم، فرهنگ‌ها و تمدن‌ها در یونسکو رقم بزنند که موجب غنای فکری و اندیشه‌ای متقابل می‌شود. در واقع، حجاب زنان مزبور را می‌توان اقدامی مسؤولانه دانست که ضمن مقاومت در برابر هر گونه فشار روانی رسانه‌های غربی، حق زنان مسلمان را برای تبیین و اثبات هویت فرهنگی خود مورد تأکید قرار می‌دهد و ضمن نفی نگاه کلیشه‌ای و تنگ‌نظرانه غرب به حجاب، آن را مظهر گشایش فکری و نظری و تعامل اندیشه‌ها و افکار و تعاطلی آراء و عقاید در فرایند گفت‌وگوهای بخردانه و سنجیده در محیطی معقول و منطقی قلمداد می‌کند و به تبیین این واقعیت می‌پردازد که زنان با حجاب در عین پابندی و وفاداری به اعتقادات مذهبی و معنوی، آیین احترام به عقاید دیگران را پاس می‌دارند.

از این رو، فعالیت زنان آفریقایی و عربی با حجاب در یونسکو در چهار شاخهٔ علوم، فرهنگ، ارتباطات و آموزش، نشانگر آن است که حجاب، عنصری توازن بخش بین حفظ جایگاه و شرافت زنان در مسیر حیات معنوی و ایفای نقش فعال شهروندی در جامعه جهانی است که خواسته بانوان مسلمان را برای تحقق بخشی به حق شکوفایی استعدادها به منصفانه ظهور می‌رساند و در عین حال، قدرت انرژی بخش این آیین را در مسیر معنوی و روحی زن مسلمان آشکار می‌سازد.

اهتمام زنان با حجاب در تاریخ یونسکو به ارزش دهی به هویت فرهنگی، خود حفاظتی در برابر از خود بیگانگی، پایبندی به پویایی و پایداری این معنویت زنده و جاودانی و مقاومت و مبارزه آنان با تصاویر تحمیلی کلیشه‌ای غرب از زنان مسلمان، نشان داد که آنان در عین اهتمام به فعالیت‌های علمی، اجتماعی، آموزشی، پژوهشی و دانشگاهی و اهتمام به ایفای نقش فعال در سازمان‌های بین‌المللی، در برابر فشارهای روانی مد یا کراسی غربی که به رسانه‌ای کردن و سیاسی کردن این نماد معنوی مبادرت ورزیده‌اند، تسلیم ناپذیرند و عزم و اراده خود را جزم کرده‌اند تا شور و شوق و پویایی زن مسلمان را از طریق به کارگیری دیپلماسی حجاب در نهادهای چندجانبه بین‌المللی تداوم بخشند.

دکتر محمدرضا دهشیری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- Ingeborg Breines & Hans d Orville (Edited by);

60 Women contributing to the sixty years of UNESCO Constructing
the Foundation of Peace

Paris, Published by:

-The United Nations Educational, Scientific and Cultural
Organization,

Printed in:

- The Former Yugoslav Republic of Macedonia, 2006, 292 pages

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی